

Àlex Susanna, *director-gerent de la Fundació Caixa Catalunya*

A més de fomentar activitats culturals de caràcter molt divers, la Fundació Caixa Catalunya té un paper molt important en la preservació del patrimoni de la ciutat a través de la conservació i divulgació de l'obra de l'artista que, en l'imaginari internacional, està més associat a Barcelona: l'arquitecte Gaudí. Però gestionar elements del patrimoni com l'emblemàtica Casa Milà (la Pedrera) pot anar més enllà del conservacionisme. Amb l'Àlex Susanna (Barcelona, 1957), escriptor i actual responsable de la Fundació, parlarem d'aquesta qüestió i de moltes altres, relacionades amb el pols cultural de Barcelona i els seus reptes de futur.

LA FUNDACIÓ CAIXA CATALUNYA I LA PEDRERA

La Pedrera és, a més d'una peça fonamental del patrimoni arquitectònic de la ciutat, un centre d'activitat cultural molt viu. ¿Com es produeix el diàleg entre aquestes dues facetes?

La Pedrera és, simultàniament, contingut i continent. Aconseguir la gestió patrimonial d'aquest edifici singular al més equilibrada possible és una de les nostres principals responsabilitats. A aquesta preocupació vam mirar de respondre, per exemple, a través de la trobada internacional "Noves Polítiques per al Turisme Cultural", i que vam organitzar pensant en la ciutat, però de manera implícita en nosaltres mateixos, ja que ens trobem en el cor mateix del problema. Calia propiciar un debat en profunditat sobre aquesta qüestió i crec que els objectius van ser clarament aconseguits. Sobre com dialoga la preocupació per la gestió patrimonial amb l'ús que fem d'aquest patrimoni com a receptacle o contenidor d'activitats culturals, jo diria que, com sempre, és una qüestió d'encaix i equilibri en funció dels espais de què disposem per tal de realitzar-hi activitats de signe divers. Des d'aquest punt de vista no crec pas que l'ús que la Fundació fa de la Casa Milà signifiqui un perjudici per a l'edifici, ans al contrari. Aprofitem tot el que té la Pedrera d'edifici magnètic —i a la vegada la seva centralitat— per convertir-lo en un fogall de cultura, això és, en un centre productor, emissor i receptor de cultura.

¿I tothom ho percep així, barcelonins i forasters?

Es pot establir una clara diferenciació de públics entre les visites a l'edifici, clarament monopolitzades per un públic foraster, i el tipus de visitant de les exposicions temporals i espectadors que acudeixen a les activitats culturals que cada dia organitzem, i que fonamentalment són gent del país. A mi m'agradaria contribuir a trencar una mica aquesta duplicitat, però sé que no és fàcil. Puc reclamar, per exemple, l'atenció d'una part de la franja de població autòctona cap a l'edifici a través del procés de reforma integral de l'Espai Gaudí situat a les golfes, que de ben segur comportarà una redescoberta d'aquest espai. En l'altre sentit, les activitats culturals que organitzem es fan sempre amb l'objectiu d'omplir un buit: no volem ser un centre cultural autista, impermeable al teixit cultural de Barcelona. Al contrari. Pretenem imbricar-nos al màxim possible dins de l'àmplia oferta cultural de la ciutat.

¿Les xifres d'aflluència són bones?

Sí, però no ens interessen tant les xifres i la quantitat com la qualitat. Tant pel que fa a les visites a l'edifici com l'assistència als nostres actes, tenim la sort de partir d'unes xifres realment elevades —i des d'aquest punt de vista més que suficients—, i tota la nostra energia s'encamina a dotar les visites de la màxima qualitat possible i a dotar les activitats d'un grau d'especialització que afavoreixi la màxima qualitat.

Al llarg dels darrers anys ¿ha notat alguna evolució pel que fa a la tipologia del públic?

La centralitat de l'edifici fa que tota mena de gent tingui un accés potencial a les nostres activitats, de manera que és en funció de la mena d'activitat que acudeix un tipus de públic o un altre. Com sempre, intentem també que vingui sobretot la gent interessada en allò que fem. Si estem fent un cicle de música contemporània potser el primer dia ens ve algun despistat que no sap exactament on va, fonamentalment gent gran que per costum, per inèrcia, per buscar un aixopluc, etc. té tendència a deixar-se caure per aquí. Volem que

aquests despistats de seguida s'adonin de quin tipus d'activitat s'està celebrant i actuïn en conseqüència. Des d'aquest punt de vista intentem afinar al màxim els públics de les nostres diverses propostes.

L'objectiu de les activitats que organitzen en paral·lel a algun esdeveniment central ¿van en aquesta direcció?

Sí, i aquí hi ha una tasca considerable a fer. Durant els primers anys de funcionament de la Pedrera com a centre cultural, la preocupació era omplir; ara la preocupació principal ja no és aquesta —atès que s'aconsegueix de manera pràcticament automàtica—, sinó que és aconseguir la mena de públic que desitgem, un públic fonamentalment del món de la cultura. I a mi el que m'agrada és contaminar aquest públic. Res no em fa més feliç que veure escriptors en actes musicals i músics en actes de tipus literari. Aquest transvasament, aquesta voluntat d'eixamplar el ventall de curiositats i d'interessos del públic és un dels nostres objectius. Crec que s'està aconseguint en les diverses menes d'actes, de vegades molt diferents entre ells.

Per aquesta especial relació entre la gestió del patrimoni i la constant activitat cultural, ¿creu que la Pedrera es pot convertir en un centre de referència més enllà de Barcelona?

Tothom ha de situar-se en la divisió que li pertoca. Parlar de centre de referència potser és excessiu, però dins de les nostres característiques i tenint en compte el que podem fer i el que no podem fer —per la peculiaritat del nostre continent— sí que aspirem a la màxima qualitat, a l'"excel·lència" de què tant es parla. Per exemple, si es tracta d'exposicions temporals, hem de procurar portar les millors exposicions temporals que estiguin al nostre abast tenint en compte la tipologia de la nostra sala d'exposicions i les seves dimensions —mil cinc-cents metres i no tres mil. A partir d'aquí sí que tenim molt clar que, aprofitant-nos de la centralitat de l'edifici i de la gratuïtat de les activitats que s'hi fan, volem presentar al màxim de gent interessada trajectòries artístiques, moviments o reflexions temàtiques sovint arriscades. Crec que en els pròxims anys aquesta línia s'accentuarà més. Pel que fa a les activitats, enguany hem tirat endavant una sèrie de cicles de música contemporània amb l'objectiu de cobrir un dèficit que a parer nostre es produïa a la nostra ciutat. I l'afluència ha estat la que havia de ser: la que permet el nostre auditori, amb capacitat per a dues-centes cinquanta places.

Així doncs, no es té mai la sensació que el públic de la nostra ciutat deixi perdre ocasions irrepetibles...

Fins ara, la resposta ha estat molt bona. Però insisteixo: no es tracta només d'omplir, i en aquest sentit sí que és veritat que cada expressió artística seria mereixedora d'una reflexió específica, perquè també pretenem tenir alguna mena d'incidència en el sector on fem algun tipus d'activitat, buscant complicitats entre la gent significativa del món de la cultura. En el cas de la música, un sector poc compactat i gens gremialista, és magnífic veure en Xavier Benguerel, en Benet Casablanca o en Joan Guinjoan en un acte d'homenatge a Josep Soler. Crec que ho estem aconseguint, si fa no fa. També s'ha de dir que aquí ens trobàvem amb un terreny bastant verge perquè les institucions, l'Administració, no s'hi havien preocupat gaire; noto que hi ha molta feina a fer, i des d'aquest punt de vista ens ho han posat fàcil. A mi m'agradaria que la Pedrera fos percebuda com una bona caixa de ressonància de la cultura del nostre temps, començant per la cultura catalana d'ara i agafant Barcelona com a epicentre, però ampliant el cercle al màxim. Hem de ser receptius a la cultura que s'està produint en les seves diverses escales; receptius, crítics i generosos. La combinació d'aquestes tres actituds és la que ens pot portar a jugar un cert paper.

Dins d'aquest panorama, ¿els visitants foranis hi han de poder trobar el seu lloc?

A nosaltres ens agradaria que sí, però també hem de ser conscients del caràcter passavolant d'aquest tipus de visitant, i llavors ja depèn molt del tipus de turista. Però sí que ens agradaria que els turistes que passessin per la Pedrera s'enduguessin un record que anés més enllà de la visita, que prenguessin consciència del paper de centralitat cultural de la nostra institució; i això no és tan difícil, perquè moltíssimes vegades el visitant estranger que visita l'exposició permanent, quan es troba que a deu metres pot accedir a una exposició de gravats de Rembrandt o a una antològica de Malèvitx, no dubta a aprofitar

l'ocasió. Crec que les exposicions temporals i la permanent cada cop funcionen més com vasos comunicants.

Els darrers anys han aparegut nous espais d'exposicions promoguts per l'obra social d'entitats financeres com Caja Madrid o La Caixa. En aquest nou mapa, ¿on cal situar la Fundació Caixa Catalunya?

Sortosament, hi ha espai per a tothom. El que tenim clar és que no ens interessa fer allò que ja estan fent els altres, i per tant hem d'imprimir un segell propi i reconeixible a les activitats que fem. Amb tot, el primer que és bo per a qualsevol entitat és tenir consciència de les seves possibilitats. Nosaltres, encara que ho volguéssim, no podríem ser mai un gran centre cultural ateses les característiques dels nostres auditoris. Ara bé, de la mateixa manera que nosaltres no podem dur mai a terme una activitat de tipus simfònic —literalment i metafòricament parlant—, en el camp de la música de cambra —també literalment i metafòricament parlant— sí que penso que podem singularitzar-nos i ocupar un espai propi. En segon lloc, voldria que tots els col·lectius del món cultural se sentissin acollits i valorats per la Pedrera com a centre cultural. Jo parteixo de la base que la riquesa d'una cultura no es mesura tant pel nombre d'obres que produeix com per la seva capacitat de valorar-les. I és aquí on volem incidir, contribuint a una millor valoració del que s'està fent a casa nostra. Per sort, disposem de bastantes eines per aconseguir-ho. Perquè a banda de l'Auditori, la Sala Gaudí, l'entresol (per a exposicions de petit format), la sala principal i la revista *Nexus*, també actuem molt en col·laboració, i per tant ens incrustem de ple en la xarxa d'entitats culturals del país. A més, estenem el nostre radi d'influència mitjançant un departament de mecenatge que és cada cop més important i convoquem ajuts públics que també arriben a molta gent. Si a tot això hi sumem els nostres serveis educatius, els quals funcionen sobretot a través del web [la Pedrera Educació](#), ens trobem amb un conjunt d'instruments que mostren les possibilitats d'acció que tenim com a fundació cultural.

Aquest model col·laboratiu, de suport i patrocini, ¿es pot millorar encara?

Queda molta feina per fer, en aquest camp. Estem assajant un model d'imbricació en la cultura del país, i això vol una mica de temps. Estem intentant provocar complicitats, sobretot en uns temps en què molts col·lectius es troben desassistits, mancats d'interlocutor. Repeteixo que m'agradaria que la Pedrera fos una caixa de ressonància de la cultura catalana, donant visibilitat a projectes que altrament no en tindrien i propiciant el relleu generacional. Pel que fa al mecenatge i el suport a la iniciativa, el pressupost entre el 2005 i el 2006 ha augmentat un 20%; això em sembla que és indicatiu de la voluntat de potenciar aquest àmbit d'actuació, almenys tant important com els altres.

¿També en el terreny de la recerca científica?

Bé, aquí no tant com ho voldriem. És probable que un dels propers àmbits de la convocatòria d'ajuts vagi per aquí. Cada convocatòria d'ajut ens permet abraçar justament un àmbit que en la nostra activitat quotidiana potser no podem tractar com es mereix. Aquest és un terreny on haurem de fer un esforç suplementari els pròxims anys, per ser-hi més receptius. Ho tenim present, i per això estem col·laborant any rere any amb el KRTU sobre temes científics (l'any passat va ser la física, per exemple), plantejant congressos i, per mitjà de la revista *Nexus*, dedicant-hi algun número monogràfic.

¿Quina seria la situació ideal de la Fundació Caixa Catalunya, d'aquí a deu o quinze anys?

Se'm fa difícil donar una resposta perquè, tot i que crec que tenim un model preestablert i una personalitat bastant definida, també entenc que una fundació d'aquest tipus, que es caracteritza per una certa lleugeresa d'estructura, té l'obligació d'estar constantment vigilant, i per tant ha d'estar sumida en un procés de replantejament continu. Un centre cultural com el nostre és un organisme viu que ha de donar resposta als temps que corren i ser-hi receptiu; així doncs, es fa difícil de preveure com serà d'aquí a tant de temps. Ara bé, sí que m'agradaria que la Fundació conservés una personalitat pròpia i no estigués preocupada pels típics indicadors que tant acaben condicionant les programacions de tantíssimes institucions d'aquí i d'arreu. Gaudim d'una posició privilegiada que ens facilita molt coses com ara l'assistència de públic i espectadors, però que també ens obliga a ser ambiciosos. Per la banda de la ciutat, m'agradaria que Barcelona contribuís a consolidar i a difondre la

cultura catalana. És a dir: màxima fe i màxim compromís amb la cultura del país. És en la mesura que les institucions hi creguin i actuïn en conseqüència que aconseguirem, entre tots, que la cultura es converteixi en un dels nostres trets distintius.

BARCELONA

¿En què creu que ha millorat Barcelona en l'aspecte cultural, al llarg dels darrers deu anys?

Hem de partir de la constatació que Barcelona no és una gran capital europea: no som ni serem mai comparables a Londres, Berlín o París. Amb tot, Barcelona ha de saber treure el màxim partit de les característiques i peculiaritats pròpies. És la segona capital d'un Estat i és alhora la capital d'un país sense Estat. Aquesta "doble capitalitat" la situa com una ciutat amb una personalitat molt pròpia. A la vegada, crec que el perill d'estar encantats d'haver-nos conegut és un dels que cal combatre amb més energia. Des d'aquest punt de vista no ens hem de creure que siguem la repera, perquè no ho som, i saber que s'han aconseguit grans guanys en molts camps, però que en el de la cultura cal recórrer encara un llarg camí. Si no apostem fort per l'educació i la cultura, d'aquí a uns anys ho lamentarem molt, perquè la mena de turisme que tenim se'n veurà afectat i podrem acabar sentint-nos estranys a casa nostra. Això seria lamentable, el pitjor que ens podria passar.

Citi'm algun exemple de projecte o de bona pràctica exemplar en matèria cultural.

Encara són més els reptes que queden per desenvolupar que no les iniciatives que hagin estat tot un èxit. Jo no m'entretindria gaire a posar-nos medalles. De vegades trobo a faltar plantejaments més "nòrdics", més exigents: més preocupació pels continguts que pel tipus de públic o per la quantitat. Ja sé que no sóc gaire original, però és el que veig. La cultura d'aparador pot acabar distorsionant les coses. Hem de pensar que Barcelona és una ciutat molt de moda, una de les principals destinacions turístiques a nivell internacional, i això ens pot fer creure que el nostre model és fantàstic. I no és cert. Certes coses han estat ben gestionades, com per exemple la projecció internacional de la ciutat, però en canvi la projecció cultural de la ciutat i del país és una de les assignatures pendents. Ja que mai no aconseguirem tenir taca pròpia en el mapa, penso que hauria de ser una prioritat de l'administració fer de la cultura —on s'han produït les nostres màximes aportacions— un dels nostres principals segells distintius.

¿I en quins aspectes creu que hem empitjorat?

En qüestions de tipus social i educatiu no es pot considerar que haguem anat enrere perquè en poc temps les coses han canviat tant, que els temps presents no són comparables als passats. El que passa és que en aquest camp hi ha d'haver la màxima sensibilitat per integrar totes les comunitats de poblacions estrangeres que cada cop més aterren a la ciutat i, una de dues: o som capaços realment d'integrar-les amb tot el que això comporta o arribarà un moment en què, com ha passat en llocs com Eivissa o Palma, els nadius seran del tot minoritaris i se sentiran estranys a casa seva.

Es corre un seriós perill de tematització, doncs.

I tant, és un perill evident. Només cal fer una passejada des de la Pedrera fins al monument de Colom, parar l'ull i sobretot l'orella, i extreure conclusions. Obtindrem així una radiografia de problemàtiques molt diverses a les quals ens hem d'enfrontar amb la màxima consciència. Perquè si amaguem el cap sota l'ala, això se'ns girarà en contra. Per tant, calen polítiques socials, educatives i culturals, totes tres interrelacionades. És prioritari.

¿Quin és el paper de la cultura en l'anomenat "model/marca Barcelona"?

No hi té un paper important, encara, i l'hi hauria de tenir. Encara treiem molt poc partit de la nostra força i singularitat culturals. Aquesta singularitat té a veure amb la tendència integradora de la cultura autòctona. És un patrimoni que no valorem convenientment. Ni la cultura més pròpiament catalana, ni tot allò que en aquests moments fa de la nostra cultura una cultura mestissa, una cultura feta d'elements aliens. Es tracta d'un procés que cal viure des de la plena consciència. No sols hem de ser conscients del que és la nostra cultura,

sinó que hem de ser conscients del tipus d'intercanvis que s'estan generant i com tot això està afectant a la mateixa noció de cultura catalana. D'aquí a deu anys la cultura catalana no tindrà res a veure amb el que entenem per cultura catalana deu anys enrere, de manera que en vint anys s'haurà produït una autèntica mutació. Si això ho sabem conduir, suposarà un enriquiment excepcional. Si en canvi deixem que les coses passin sense sotmetre-les a cap procés reflexiu, la situació tindrà elements de risc. Cal partir del principi que en cultura tot el que és joc i interacció és molt positiu.

¿La "Barcelona-aparador", la Barcelona massa preocupada per agradar de què em parlava, pot amagar el que es cou a la rebotiga?

Si la marca Barcelona és un fet, anem a fer la millor marca possible. Entenc que hi ha d'haver aspectes més epidèmics, una voluntat de seducció a curt termini, però també em preocupa aquesta rebotiga, el que no es veu. Els problemes de tipus social i educatiu els podem resoldre a través de la cultura.

Després que s'hagin produït algunes transferències cap a altres administracions, ¿quins objectius en polítiques culturals s'hauria de marcar l'Ajuntament de la ciutat?

Em preocupen les distribucions massa esquemàtiques dels papers de cadascú. Voldria que totes les administracions estiguessin igualment compromeses en una sèrie d'aspectes i valors, i que després a uns els toqui gestionar una determinada cosa i als altres l'altra em sembla secundari. Em preocupen objectius més globals, per dir-ho així. De vegades ataquem les coses en els seus aspectes més concrets, oblidant tota la teranyina de relacions que hi ha al voltant.

Quan ja fa un any i mig que és director de la Fundació Caixa Catalunya, l'Àlex Susanna assegura que, tot i el temps que ha de dedicar a la nova comesa, encara pot continuar escrivint i publicant. Els seus interessos són múltiples, i s'estima més no parlar de "consum cultural": el teatre, el cinema, els concerts i les lectures no són tan sols el seu terreny de joc, sinó activitats indistriables del dia a dia, una part de la vida. Haurà començat la setmana acudint a una òpera de Brossa i Mestres Quadrenys i l'acabarà amb una exposició de Jaume Plensa. Es queixa una mica de la tendència conservadora de moltes programacions, i creu que Barcelona, com a petita potència cultural que és, podria donar més de sí. Respecte dels seus gustos, és entusiasta i creu que té una mà esquerra notable per generar el mateix entusiasme al seu voltant.